

Könyvszemle

SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

(MONOK ISTVÁN SZERKESZTŐ): NEMZETKÖZI MAGYARSÁGTUDOMÁNYI TÁRSASÁG: MÚLT ÉS JÖVŐ

A kötet tanulmányai a Nemzetközi Magyarstudományi Társaság (NMTT) alapításának negyvenedik évfordulója alkalmából 2017-ben, az Akadémia székházában tartott emlékülésen elhangzott előadásokból születtek. A könyvborítón a társaság logója és jelmondata látható, mely legsajátabb hivatásának értelmezését jeleníti meg. *Flavescent segetes*, megérik a vetés. E lelkesítő hitvallás a közös latin emlékezetkincsből származik, és sűrítve fejezi ki a vállalkozás alapeszméjét. Bene Sándor jelenlegi főtítkár kötetnyitó értelmezése szerint a magyarságtudományi kutatások nemzetközi összefogása és ösztönzése hosszú távú tervezést igényel, ahogy erőfeszítéseinek eredményei is jobbra történelmi távlatban mutatkozhatnak meg. Össze cseng ez a gondolat Freund Tamásnak, az MTA elnökének közgyűlési köszöntőjével, amelyben általában véve a tudomány hosszú távú eredményességét hangsúlyozta.

Negyven év elegendő idő a teljesítmény értékének megállapításához: megannyi kongresszus, konferencia, nemzetközi folyóirat, kisebb könyvtár megöltő kiadvány, forrásközlés, tudományos és kulturális kapcsolat igazolhatja ezt. Monok Istvánnak, a szervezet jelenlegi társelnökének a *Társaság kiadói politikájáról, publikációs tevékenységéről* készített nagy ívű áttekintése, Csapó Mónika gazdagon dokumentált mellékletével együtt tanúsíthatja az alapelv hitelét: erőfeszítéseink gyümölcsei beérnek minden nehézség ellenére.

Az eddig elért eredmények mértéktartó számbavétele a mostani pályakezdők hitét is táplálhatja: ez azért különösen fontos, mert a tudományos utánpótlás folyamatos biztosítása az intézmény jövőjének egyik záloga, ezért a társaság elsőrendű feladatának tekinti a tehetséggondozást, a doktorjelöltek, a fiatal kutatók megszólítását. Az NMTT jelenlegi elnöke, Seidler Andrea azt fontolgatja gondolatébresztő esszéjében, hogyan működhetnénk még hatékonyabban, miként lehetne világszerte még több szakembert elérnünk a digitalizált kommunikációs csatornák hatékonyabb kiaknázásával.

Az NMTT, 2002 augusztusa előtt Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, abból a felismerésből született 1977-ben, hogy a magyar filológia, tágabban a hungarológia nemzetközi tudományos diszciplína. Hasonlóan a más nyelvek és

irodalmak, illetve nemzeti civilizációk kutatására kifejlődött szakokhoz, mint a germanisztika, az anglisztika vagy a romanisztika. Az NMTT – a már régebben működő hasonló tudományos szervezetek mintájára – a világ magyar filológiában érdekelt, más-más nemzetiségű és tudományos felfogású tudósait tömöríti. Lehetővé teszi az egyes országok kutatói között a rendszeres információcserét, az eredményekről való tájékozódást, s ezzel elősegíti a magyar nyelv, irodalom, néprajz és kultúra egyoldalúságtól mentes tudományos vizsgálatát.

A hungarológia változatlan feltétele legalább két kultúra látókörének az összekapcsolása. Miben ragadható meg az összehasonlítás lényegi sajátossága a nemzetközi magyar filológia területén? Abból érdemes kiindulni, hogy a magyarságtudomány tárgyai nem adóttak, hanem jobbra egy másik nyelv, tudomány és művelődés kontextusában létesülnek. A saját és az idegen kultúrák találkozásának eseményei a magyarságtudomány értelmezői látókörén válnak mással nem helyettesíthető tapasztalattá, ösztönzést adva a perspektivikus önreflexió összetett műveletére. Milyenek látják kívülről mások a magyar kultúra arculatát, s mi hogyan ismerünk rá magunkra ebben a képben.

Művelődéstörténetünk nemzetközi hatásösszefüggéseinek kutatása jellemzően különböző nyelvek, kultúrák és szakterületek összekapcsolásával valósul meg. Joggal kérdezik ugyanakkor a szigorúbb tudomány hívei: mégis miért nincs a magyarságtudománynak olyan jeles képviselője, aki magát ne saját tudományága művelőjeként, hanem hungarológusként határozná meg?

E jelenség kézenfekvő magyarázatát Bene Sándor *Magyarságtudomány és komparatiztika* című vitaindítónak szánt tanulmánya fogalmazza meg: „természetes, hogy ebben az interdiszciplináris gondolatcserében ki-ki a maga szűkebb szakmája tapasztalataiból indul ki”.

A reflexió ingamozgását követve fölvetődik a kérdés, mégis miért hív bennünket a magyarságtudomány időről időre arra, hogy meghatározzuk mibenlétét? Mit jelent ez a szólítás, amely érzékelhetően jelen van minden megszólalást megelőzően, a kezdetektől fogva, s kibontakozása során az összes jelentős állomásánál a társaság történetének legutóbbi negyven évében, szinte folyamatosan, jelesül e kötet valamennyi írásában. Az előzetes fogalomtisztázó törekvésben alighanem a magyarságtudomány egyik becses szellemi hozadéka ismerhető fel: nevezetesen az, hogy növeli a körébe tartozó tudományágak reflektív teljesítőképességét. A magyar kultúrának a nemzetközi tudományosság mércéjével is releváns kérdései olyan közegben vetethők fel, amely igényli a diszciplináris és nyelvi határok átlépését. Nyelvész, irodalmár, néprajzos és zenetudós kollégáink óhatatlanul szembesülnek azzal a kihívással, hogy mennyire képesek elsődlegesen művelt területüket távolabbi mezőkkel egyben látni. Az együtt gondolkodás eseményét kínálják a nemzetközi kongresszusok és konferenciák, ahol a téma megjelölése inkább heurisztikus, mint előíró.

A magyar filológia nem azonos a tovább élő historizmus tudományával, amely a nemzeti hagyományokhoz, a klasszikus szövegekhez való adekvát viszony

egyetlen letéteményeseként tartotta számon magát. Örvendetesen megélenkült a magyarságtudományok elméleti érdeklődése az ezredfordulón, amikor még a jó öreg történeti tudományok falait ostromló gondolkodásmódok, jelesül a média- és kultúratudományok bizonyos kérdésfeltevései, fogalmai, szemléleti elemei is fokozatosan beépültek a hungarológiába. Összességükben a szemlélet frissítését célzó kezdeményezések tudományszakunk javára váltak.

A magyar kultúra hatás- és befogadástörténete olyan egyedülálló tapasztalat-kincset halmozott fel, amelynek megőrzése, archiválása, feldolgozása és továbbadása nem tekinthető kizárólag tudományos problémának, hanem olyan jelenségkomplexum, amelynek értelmezése a klasszikus filológia lehetőségeinél jóval tágabb intellektuális mozgástérre tart igényt. Éppen ebből következik, hogy a társaság szükségképpen kapcsolatba kerül a mindenkori kulturális politikával.

Jankovics József az aczéli időszakot idézi fel a kötetben olvasható tanulmányával. Kedves kollégánk, barátunk 2021 márciusában váratlanul elhunyt. Jankovics József nagy szolgálatot tett a szervezetnek, sok éven át főtítkárhelyettesként, majd főtítkárként szívvel-lélekkel egyengette az útját. A kerek évforduló alkalmából elsődleges forrásokat összegyűjtve tárta fel az NMTT előtörténetét megalakulásától első kongresszusáig.

Klaniczay Tibor, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatóhelyettese készítette az első beadványt 1962-ben *Javaslat egy nemzetközi társaság létrehozására a magyar nyelv és irodalom tanulmányozására* címmel. A társaság ügye azonban elakadt valahol a hivatali útvesztőkben, és éveken át így is maradt, mivel az itthoni keményvonalasok tűrőképességét próbára téve el kellett fogadtatni a kisebbségi sorsban élő magyarok jövőbeli tagságát, a diaszpórában lévő, *persona non grata* magyar származású emigráns tudósok, továbbá a pártállam politikájával nem szimpatizáló, nem magyar származású külföldi hungarológusok jelenlétét. Szerencsére az MTA tudományos tekintélyével és súlyával idejekorán az ügy mellé állt, s támogatta, hogy a magyar filológia művelői, tekintet nélkül hovatarozásukra és politikai meggyőződésükre egyenrangú tagjai lehessenek a képviselőket ellátó társaságnak a nemzetközi tudományosság közös égíse alatt.

A kötet írásai, a cím sokrétű jelentését kibontva, összességében árnyalt képet adnak arról, milyen múltból építkezünk, és milyen várakozásokkal nézhetünk a jövő elé.

(Monok István szerkesztő: *Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság: Múlt és jövő*. h. n.: NMTT, 2023, ISBN 9786155309137, <https://mek.oszk.hu/24600/24632/24632.pdf>) (Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság: <https://hungarologia.net/>)

Dobos István

az MTA doktora, egyetemi tanár
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet